

V. ADAMIĆ STANKOVIĆ

TEMA BROJA:

SCG U PARTNERSTVU ZA MIR: KADA I KAKO

- **Branislav Milinković:** *Poruke iz Istanbula*
- **Miroslav Mladenović:** *Dosadašnje reforme Vojske SCG*
- **Radiša Đorđević:** *Ekonomija odbrane*
- **Milorad Timotić:** *Koliko narod voli NATO?*
- **Jovan Teokarević:** *Uporedno proširenje NATO-a i EU-a*

Objavljeno kao dodatak
nedeljnika **VREME**
br. 706 od 15. jula 2004.

Naš region u dokumentima NATO-a i Evropske unije

“Radujemo se što ćemo dočekati BiH i SCG u Partnerstvu za mir, kada one ispune uslove koje je NATO postavio. Želimo im da uspeju da se pridruže evroatlantskom partnerstvu i pomoći ćemo im u tom poduhvatu. Spremni smo da pomognemo ovim zemljama tako što ćemo ih uključiti u odabrane aktivnosti Partnerstva za mir. Svaka zemlja će biti procenjavana na osnovu sopstvenih dostignuća na putu ka Partnerstvu za mir.”

NATO ne ide sa Balkana

Bezbednosno okruženje u strateški važnom regionu Balkana je stabilno, ali i dalje krhko. Alijansa ostaje privrženica miru i stabilnosti na Balkanu, kao i teritorijalnoj celovitosti i suverenitetu svih zemalja u regionu. Ostaćemo angažovani sve dok se mir i bezbednost snažno ne utemelje i dok se ne postigne ubrzana integracija svih balkanskih zemalja u evroatlantske strukture. Sve zemlje regiona moraju same da budu odgovorne za usvajanje i sprovođenje potrebnih reformi. Tešnija saradnja u njihovom sopstvenom regionu pomoći će da se dođe do stabilnosti i napretka. I dok pozdravljamo poboljšanje saradnje – gde god je nje bilo – sa Međunarodnim krivičnim tribunalom za bivšu Jugoslaviju, naglašavamo da sve zemlje na koje se to odnosi moraju u potpunosti saradivati sa Tribunalom, naročito da bi se pravdi priveli svi koje je Tribunal optužio, pre svih Radovan Karadžić, Ratko Mladić i Ante Gotovina, u skladu sa Rezolucijom br. 1503 i 1534 Saveta bezbednosti UN-a.

I dalje “standardi pre statusa” na Kosovu

Na Kosovu snažno prisustvo KFOR-a ostaje odlučujuće za dalje povećanje bezbednosti i promovisanja političkog procesa. Ponovo potvrđujemo našu privrženost bezbednom, stabilnom i multietničkom Kosovu, na osnovu pune primene Rezolucije br. 1244 Saveta bezbednosti UN-a, dogovorene politike “Standardi pre statusa”, kao i na osnovu Mehanizma za ocenu standarda. Snažno osuđujemo izbijanje nasilja, koje je rezultiralo gubitkom života i uništavanjem mesta verskog i kulturnog nasleđa u martu 2004, i nećemo tolerisati nijednu akciju koja ima za cilj da ugrozi politički proces. Pozivamo sve strane da ubrzaju obnovu i stvore uslove za bezbedan povratak raseljenih osoba. Pozivamo sve zajednice da rade konstruktivno u ispunjavanju svih međunarodno podržanih standarda, da učestvuju u dijalogu na svim nivoima, kao i

u lokalnim građanskim institucijama. Mi ih takođe pozivamo da sprovedu izbore u oktobru, i da učestvuju na njima na fer i miroljubiv način. Pozdravljamo što je Generalni sekretar UN-a imenovao gospodina Serena Jesena Petersena za svog specijalnog predstavnika na Kosovu. Da bi se napredak nastavio, NATO će nastaviti da radi sa Ujedinjenim nacijama, Evropskom unijom, OEBS-om i drugim međunarodnim organizacijama, kao i sa Kontakt grupom, uključujući i prisustvo na sastancima Kontakt grupe.

Na redu su Albanija, Hrvatska i Makedonija

Slavimo uspeh “politike otvorenih vrata” NATO-a i danas ponovo potvrđujemo da naših sedam novih članova neće biti i poslednji. Vrata članstva ostaju otvorena. Pozdravljamo napredak Albanije, Hrvatske i Bivše jugoslovenske republike Makedonije u sprovođenju njihovih Godišnjih nacionalnih programa, u okviru Akcionog plana partnerstva (MAP), i podstičemo ih da nastave da sprovedu reforme koje su potrebne za napredovanje ka članstvu u NATO-u. Takođe pohvaljujemo njihov doprinos regionalnoj stabilnosti i saradnji. Želimo da sve tri zemlje uspeju i nastavice ćemo da im pomažemo u njihovim reformskim naporima.

Nato će nastaviti da procenjuje kandidaturu svake zemlje pojedinačno, na osnovu napretka ka ciljevima reformi koje se sprovode kroz Akcioni plan partnerstva kao sredstva za procenjivanje spremnosti svakog aspiranta. Tražimo od ministara spoljnih poslova članica NATO-a da proces proširenja, uključujući i Akcioni plan partnerstva, i dalje nadziru i da nas o tome izveštavaju. Na osnovu tog izveštaja, na sledećem Samitu procenicemo napredak aspiranata ka članstvu...”

(Iz Deklaracije Istanbulskeg samita NATO-a, koji su 28. juna 2004. izdali šefovi država i vlada članica NATO-a)

Umesto Dejtona – članstvo u EU za BiH

“Skoro devet godina prošlo je od kraja rata (u BiH). Program ostvarivanja Dejtona postepeno se zamenjuje programom evropske integracije. Nove mogućnosti su sada tu da se iskoriste, novi izazovi – da se suočimo sa njima.

Cilj je jasan: da se Bosna nepovratno postavi na kolosek koji vodi ka članstvu u EU. Da bismo Bosni pomogli u ovoj fazi, EU je spremna da iskoristi sve svoje instrumente: politički angažman, programe pomoći, tekuću Svetodavnu policijsku misiju i novu vojnu misiju. Sve ovo će biti delovi jednog složenog pristupa.

Novi aspekt angažmana EU je vojna komponenta. Spremni smo da preuzmemo svoje odgovornosti. EU se raduje što će nastaviti da radi zajedno sa Alijansom u planiranju i ostvarivanju ove nove misije Evropske bezbednosne i odbrambene politike, na osnovu modela “Berlin plus”. Ovo je prakti-

čan primer našeg strateškog partnerstva sa NATO-om u upravljanju krizama.

Mi smo veoma omdakli u našim pripremama. Javnost u Bosni vidi kako radimo zajedno. NATO će ostati angažovan, između ostalog i u sprovođenju veoma uspešnog programa reformi u odbrani. Nastavljajući sa istim brojem snaga kao SFOR, snage EU-a će ostvarivati dejtonska ovlašćenja. Kada nam bezbednosna situacija to dozvoli, naše snage će biti restrukturisane, da bi nastavile svoju misiju. Ključna reč ovde je prebacivanje odgovornosti na lokalne bosanske vlasti, naročito u jačanju vladavine prava.”

(Havijer Solana, povodom odluke Istanbulskeg samita NATO-a da misija SFOR-a bude zamenjena novom vojnom misijom EU)

Hrvatska kandidat za člana EU

“Evropski savet pozdravlja Mišljenje Evropske komisije o zahtevu Hrvatske za članstvo u EU-u,

kao i preporuku da treba otvoriti pregovore o pridruživanju. Evropski savet je razmatrao zahtev na osnovu Mišljenja i zaključio je da Hrvatska ispunjava političke kriterijume koje je Evropski savet utvrdio u Kopenhagenu 1993. godine, i uslove Procesu stabilizacije i pridruživanja, koje je Savet utvrdio 1997. godine. Evropski savet je odlučio da je Hrvatska zemlja kandidat za članstvo i da treba pokrenuti proces pridruživanja. (...)

Evropski savet naglašava da Hrvatska treba da održi punu saradnju sa Haškim tribunalom i da preduzme sve korake i osigura da se preostali optuženi lociraju i prebace u Hag. Hrvatska takođe treba da učini dopunske napore u pravima manjina, povratku izbeglica, reformi pravosuđa, regionalnoj saradnji i borbi protiv korupcije.”

(Iz zaključaka Evropskog saveta, Brisel, 17. i 18. juna 2004.)

Dva je jedan

Naše savezništvo sa Evropskom unijom i NATO-om važno nam je ne samo iz bezbednosnih ili ekonomskih, već i unutrašnjepolitičkih razloga. Samo ono garantuje uspeh reformi koje bismo morali da sprovedemo sebe radi, čak i da ovih organizacija nema

PIŠE:
DR JOVAN TEOKAREVIĆ

Države koje tek ovih godina stupaju u evroatlantske integracije imaju jedan zajednički problem. Čak i ako ne kasne toliko koliko mi kasnimo, svima se Evropska unija i NATO, kao zajednički ciljevi, u međuvremenu menjaju iznutra, dok to naše beskrajno pridruživanje traje. Na kraju, prilikom svečanog uručivanja članskih karata, uvidimo da smo postali deo nečega što samo liči na ono ka čemu smo odavno krenuli, ali nije baš to. Slede zatim preispitivanja da li su dobici veći od plaćene cene, a nisu retka ni razočaranja posle godina naduvanih očekivanja. Zašto je to tako?

U potrazi za identitetom

Pre svega zato što se sami naši ciljevi – dakle i EU i NATO kao simboli boljeg okruženja i savezništva u odnosu na ona kojima smo ranije pripadali – prirodno menjaju u skladu sa novim svetskim i domaćim izazovima. Tako je, recimo, pre pola veka Severnoatlantski savez stvoren sa namerom da Amerikanci budu unutra, Sovjeti izvan, a da Nemci budu “dole”, to jest pod kontrolom. Ova formula za zaštitu zapadne Evrope od komunističke i nacističke pretnje sačuvala je i “slobodni svet” i celu planetu od još jednog globalnog rata, a pre deceniju i po konačno je trijumfovala nad sovjetskim carstvom koje se tada urušilo.

Pre deset godina, kad je pokrenut program Partnerstvo za mir, tada već bivši sovjetski sateliti oduševljeno su pohrlili u zagrljaj NATO-a, očekujući trajnu bezbednosnu zaštitu od Rusije, ukoliko ona promeni tek započeti kurs saradnje i integracije sa Zapadom. I dok je većina njih putovala ka NATO-u, umesto te ranije pretnje koja je nestala, pojavio se terorizam koji je udario na Ameriku, a brod NATO-a je odabrao putanju ka njemu, računajući ozbiljno baš na Rusiju kao partnera u globalnim bitkama koje su tek započele.

Umesto pod NATO kišobranom, nove član-

ice ove organizacije našle su se na vrelom tlu Iraka, trpeći ljudske gubitke i teško odolevajući rastućem nezadovoljstvu sopstvenih građana. A pošto su mnogi evropski NATO saveznici Amerike odrekli poslušnost Vašingtonu u njegovom samostalnom pohodu na Sadama Huseina, NATO aspiranti su bili stavljeni u poziciju da biraju između dve strane nečega što je ranije bilo jedno i što oni uvek hoće da vide kao jedno.

Da stvar bude još komplikovanija, Amerika kao glavni oslonac Alijanse praktično se odrekla NATO-a povodom iračkog rata, propovedajući novu filozofiju, po kojoj misija određuje saveznike, a ne saveznici misiju. NATO je, dakle, marginalizovan zbog američkog unilateralizma i žrtvovan zbog interesa SAD-a upravo uoči najvećeg proširenja u svojoj istoriji. Na nedavnom samitu Alijanse u Turskoj ozvaničeno je pomirenje atlantskih saveznika, ali i dalje nije izvesno da li je stavljena tačka na preventivne i druge akcije bez prethodnog usaglašavanja i da li će odsada – kao i do pre neku godinu – saveznici određivati misiju, a ne obrnuto.

Drugim rečima, i dalje nije sigurno da li je NATO okončao izgradnju svog novog lika, to jest da li je pronašao identitet i smisao postojanja za kojima traga još od kraja bipolarnog sveta. Za nas koji se ovoj organizaciji približavamo tek sada, važne su bar dve nove okolnosti koje su postale izvesne uprkos promenama kroz koje će NATO proći dok mi ne pokucamo na njegova vrata. Prva je novi lik Evrope posle paralelnog i gotovo identičnog proširenja Evropske unije i NATO-a, a drugi balkanski i unutrašnjepolitički aspekt našeg budućeg članstva u Partnerstvu za mir, a možda i u NATO-u.

Zajednički nastup

Dva paralelna proširenja donela su Starom kontinentu jedan novi kvalitet: jedinstvenu

zonu stabilnosti, bezbednosti i prosperiteta na većem delu evropske teritorije. Izvan te zone trenutno su samo Zapadni Balkan i većina bivših sovjetskih republika, ali smo i mi i ovi drugi, čini se, nepovratno orijentisani u tom pravcu i zainteresovani da postanemo njen nerazdvojni deo. Upravo tome služi programi kao Partnerstvo za mir, ili njegovi pandani stvoreni u okviru sistema Evropske unije, koji svi zajedno čine mrežu odnosa novog tipa.

Ova EU-NATO zona u Evropi više ne poznaje nekadašnju podelu posla: EU nije sada tu da samo plaća bezbednost koju svima garantuje Amerika, a NATO i Amerika, s druge strane, učestvuju u mnogo više funkcija od one bezbednosne. Ekonomija, politika i bezbednost su, dakle, ovde isprepletene i u načelu učvršćuju jedna drugu. Države su bezbednije ako su i članice Evropske unije, a imaju šanse da privuku više stranih investicija ako su u orbiti NATO-a.

Isto važi i za balkanski region, odnosno važiće kad on jednog dana bude još više premrežen EU-NATO vezama. Najnoviji poka-

zatelj takvog trenda došao je sa Istanbulskog samita, jer je NATO prepustio Evropskoj uniji vojnu misiju u Bosni i Hercegovini. Osim toga, dve organizacije su baš povodom Balkana napravile najkrupnije korake u zajedničkom nastupu upravo u vreme prekoatlantskih neslaganja bez predsedana. Po prvi put se, isto tako, zvanične institucionalne veze NATO-a i Unije grade najviše da bi

balkanska misija konačno uspeła, uprkos velikim izazovima. I njima i nama je jasno da je formula uspeha u našem regionu zajednički nastup dve organizacije; bez toga na gubitku nismo samo mi, već svi zajedno.

Naše savezništvo sa Evropskom unijom i NATO-om nam je, konačno, važno i zbog naših unutrašnjepolitičkih razloga. Samo ono garantuje uspeh reformi koje bismo morali da sprovedemo sebe radi, dakle čak i da ovih organizacija nema. Samo u takvom kontekstu – koji je odavno prestao da bude samo spoljnopolitički – možemo se nadati da će naša budućnost biti konsolidovana demokratija i razvijena tržišna privreda. Nijedna zemlja slična našoj u tome nije uspeła sama, pa nećemo ni mi. To je i razlog zašto evroatlantska integracija treba zaista da postane naš prioritet, a ne samo fraza, kao dosad.

Autor je docent na Fakultetu političkih nauka i direktor BeCEI-a

Poruke iz Istanbula

Ulazak u Partnerstvo nije ključ za sve naše unutrašnje i spoljnopolitičke izazove, ali jeste sredstvo koje može doprineti njihovom rešavanju

PIŠE: DR BRANISLAV MILINKOVIĆ

O kupljanja lidera država članica određene međunarodne organizacije obično slikovito prikazuju njen razvoj i prioritete. Tako su posthladnoratovski samiti markirali put prilagođavanja NATO-a novim okolnostima: u Rimu 1991. je usvojen novi Strateški koncept, u Briselu 1994. je pokrenut program Partnerstvo za mir, u Madridu 1997. godine je doneta odluka o proširenju (iste godine potpisan dokument o saradnji sa Rusijom), u Vašingtonu 1999. godine je, između ostalog, pojačan evropski bezbedonosni identitet unutar NATO-a, dok je u Pragu 2002. godine usvojeno više mera radi jačanja vojnih kapaciteta Alijanse.

Samit koji je 28–29. juna održan u Istanbulu predstavlja novu etapu u daljem prilagođavanju najmoćnijeg vojnog saveza današnjice bezbedonosnom okruženju na početku XXI veka. Pozdravljeno je učešće sedam novih članica (Bugarska, Rumunija, Slovenija, Slovačka, Estonija, Letonija i Litvanija) i naglašeno opredeljenje za nastavak proširenja (open door policy) koje bi u sledećem krugu trebalo da obuhvati Albaniju, Hrvatsku i Makedoniju.

Odgovor na pretnje

U Istanbulu su precizno izdvojene dve najkrupnije pretnje globalnoj bezbednosti – terorizam i proliferacija oružja za masovno uništenje. Poređenje sa podužom listom pretnji sadržanoj u Strateškom konceptu NATO-a iz 1991. godine (gde su, između ostalog, pomenute i regionalne krize usled etničkih i teritorijalnih sukoba ili ekonomskih problema) jasno ukazuje na kristalizaciju percepcije opasnosti unutar NATO-a. Odgovor na pretnje je u daljem jačanju kapaciteta: stvaranjem bataljona za ABH odbranu, operacionalizacijom snaga za odgovor ("NATO Response Force"), daljim unapređenjem planiranja odbrane i u čvršćoj rešenosti saveznika da ustupe svoje potencijale za operativne aktivnosti.

Aktivnosti NATO-a van izvornog polja delovanja omeđenog teritorijom zemalja članica (tzv. out of area) grupisane su u tri regionalna pitanja – Avganistan, Irak i Balkan. Na osnovu poziva predsednika Avganistana Karzaia NATO je odlučio da pojača operaciju ISAF, raspoređenu u skladu sa rezolucijama SB UN-a. Radi se na stvaranju bezbednog okruženja kako bi se, na liniji procesa započetog Bonskom konferencijom u decembru 2001, održali izbori i nastale demokratske institucije. Predviđeno je da se u obnovu infrastrukture uključe timo-

vi civilnih i vojnih stručnjaka i upute u pojedine oblasti. Što se tiče Iraka, NATO je ponudio vlastima ove zemlje pomoć u obuci njenih snaga bezbednosti.

Balkan je pomenut kao "strateški važan region" čije je bezbednosno okruženje "stabilno, ali i dalje krhko". Alijansa je izjavila da "ostaje privržena teritorijalnom integritetu i suverenitetu svih zemalja regiona" dok se čvrsto ne uspostave mir i stabilnost i ne obezbedi "progressivna integracija svih balkanskih zemalja u evroatlanske strukture" (tačka 7. Istanbulske deklaracije). Na osnovu ocene da se bezbedonosna situacija u BiH poboljšala, NATO je rešio da okonča misiju SFOR-a do kraja ove godine – posao će preuzeti nova misija EU-a. Robustno prisustvo KFOR-a ostaje od suštinskog značaja za dalje jačanje bezbednosti i unapređenje političkog procesa na Kosovu. Bez direktnijeg označavanja glavnih krivaca, oštro je osuđeno martovsko nasilje, zatraženo ubrzanje obnove i stvaranja uslova za povratak i najavljeno da se neće tolerisati opstrukcija političkog procesa.

Dijalog i partnerstva

Drugog dana Samita održan je sastanak Saveta Evroatlanskog partnerstva (EAPC), glavnog političkog tela Partnerstva za mir. Obeležen je desetogodišnjica pokretanja ovog programa koji je partnerima omogućio pripremu za ulazak u NATO i druge oblike saradnje a danas, između ostalog, doprinosi u borbi protiv terorizma. Međutim, koncept partnerstva NATO-a znatno je širi od PzM-a jer obuhvata odnose sa EU-om, Ruskom federacijom, Ukrajinom, zemljama Mediterana i Bliskog istoka...

Strateško partnerstvo NATO-a i EU-a je konkretizovano u poslednjih godinu dana.

OTVARANJE SAMITA: TURSKI PREDSEDNİK AHMET NEDŽET SEZER I GENERALNI SEKRETAR NATO-A JAP DE HOP SHEFER

PLAVA DŽAMIJA U ISTANBULU

Na osnovu ranije postignute političke saglasnosti da EU koristi kapacitete NATO-a za sopstvene vojne operacije u martu 2003. godine razrađen je Berlin plus aranžman po kojem su već pokrenute dve operacije (Concordia i Proxima) u Makedoniji. Na sastancima Saveta NATO – Ruska federacija i Komisije NATO – Ukrajina, održanim tokom Samita, ocenjena su zajednička iskustva u mirovnim operacijama, borbi protiv terorizma i vojnoj saradnji. U mediteranski dijalog NATO-a, koji tek dobija konkretnije oblike, uključene su zemlje severne Afrike, Izrael i Jordan. U Istanbulu je pokrenuta i inicijativa o saradnji sa zemljama Bliskog istoka.

Značaj za SCG

Istanbulski samit ima istorijski značaj za Srbiju i Crnu Goru pošto je prvi put (zajedno sa BiH) dobila poziv da prisustvuje skupu u svojstvu posmatrača. Poziv je nesumnjiva podrška opredeljenju SCG za učesće u evroatlantskim integracijama, ali i obaveza da se na tom putu istraje, pre svega ispunjavanjem preostalih uslova za članstvo u PzM-u i nastavkom reformi vojske. Bila je to i dobra prilika za neformalne susrete predsednika Marovića sa predsednicima

Bušom i Širakom, premijerom Blerom i mnogim drugim učesnicima Samita. U svom pozdravnom govoru na svečanoj večeri održanoj u čuvenoj Topkapi palati na Bosforu, Generalni sekretar NATO-a Shefer poimenično je posebno pozdravio predsednika Marovića (i Tihića) i ponovio želju svih prisutnih da SCG i BiH uskoro postanu punopravne članice PzM-a. U svim susretima je izraženo zadovoljstvo rezultatom predsedničkih izbora u Srbiji.

Najkrupnija prepreka ulasku u PzM je dobro poznata – saradnja sa Haškim tribunalom – i gotovo da se isključivo odnosi na slučaj Mladić (kao što je glavna prepreka ulasku BiH nesaradnja Republike Srpske na slučaju Karadžić). Pominju se i sporovi koje SCG vodi pred Međunarodnim sudom pravde protiv nekoliko članica NATO-a, ali u znatno blažem tonu. S druge strane, već u ovom trenutku je obema zemljama stavljena u izgled mogućnost uključivanja u odabrane aktivnosti PzM-a, što je prilika koju bi valjalo mudro iskoristiti jer se tako pokazuje ozbiljnost iskazanog opredeljenja. Na bazi iskustava koje je Vojska SCG stekla u sprovođenju posebnog programa saradnje sa NATO-om tokom poslednjih godinu dana mogli bismo da

ponudimo naše viđenje sopstvenog uključivanja u odabrane aktivnosti Partnerstva.

Zvaničnici NATO-a su u više navrata odali priznanje konstruktivnom stavu Beograda u osetljivim pitanjima vezanim za jug Srbije i Kosovo. Komunikacija vojnih struktura NATO-a i SCG bila je efikasna i obostrano korisna. Naše približavanje PzM-u i punopravno učesće u ovom programu otvara mogućnost da pojačamo diplomatske i političke aspekte saradnje sa Alijansom gde, doduše veoma polako, ipak raste spremnost da se uvažavaju naši argumenti oko Kosova, nesumnjivo najosetljivijeg pitanja za bezbednost Balkana, pa i čitave Evrope.

Istanbulski samit nas je jasno podsetio na uslove za ulazak u najbitniju bezbednosnu strukturu današnjice, ali i ohrabrio i otvorio neke mogućnosti. Ukoliko ih iskoristimo na pravi način, SCG bi mogla da bude pozvana u PzM na sledećoj Ministarskoj konferenciji NATO-a krajem godine. Ulazak u Partnerstvo nije ključ za sve naše unutrašnje i spoljnopolitičke izazove, ali jeste sredstvo koje može doprineti njihovom rešavanju.

Autor je ambasador u
Ministarstvu spoljnih poslova SCG

Kako postati član NATO-a

Studija o proširenju NATO-a (iz 1995) od novih članova zahteva pre svega poštovanje Vašingtonskog ugovora (kojim je NATO osnovan 1949. godine) da bi oni:

- svoje napore ujedinili zbog kolektivne odbrane i očuvanja mira i bezbednosti; sve međunarodne sporove rešavali mirnim sredstvima; uzdržavali se od pretnje silom ili upotrebe sile na način suprotan ciljevima Ujedinjenih nacija;
- doprineli razvoju mirnih i prijateljskih odnosa, jačajući svoje slobodne institucije;
- održali efikasnost Saveza tako što će deliti uloge, rizik, odgovornost i dobiti koji proizilaze iz zajedničkih bezbednosnih ciljeva.

Politički uslovi

Svaka država-potpretendent na NATO članstvo mora da ispuni dve grupe političkih uslova. U prvu spadaju:

- demokratski poredak, lične slobode, vladavina prava;
- pokazana privrženost i poštovanje normi i načela OEBS-a, uključujući rešavanje etničkih sukoba, spoljnih teritorijalnih i drugih sporova mirnim sredstvima;
- opredeljenje da se stabilnost i dobiti postižu kroz ekonomske slobode, socijalnu prav-

- du i odgovornost za okolinu;
- uspostavljena odgovarajuća demokratska i civilna kontrola odbrambenih snaga.

U drugu grupu političkih uslova spadaju:

- prihvatanje NATO-a kao zajednice sličnih nacija, udruženih zbog kolektivne odbrane i očuvanja mira i bezbednosti, tako da svaka nacija doprinosi bezbednosti i odbrani, na dobrobit svih nacija;
- privrženost načelima, ciljevima i aktivnostima *Okvirnog dokumenta* programa Partnerstvo za mir, kao i drugih ključnih dokumenata NATO-a;
- privrženost načelu konsenzusa kao osnove jedinstva i donošenja odluka u Savezu;
- puno učešće u konsultacijama i odlučivanju Saveza o političkim i bezbednosnim pitanjima;
- učešće u radu organa Saveza, plaćanje obaveza...

Vojni uslovi

Vojni uslovi za prijem novih članova su sledeći:

- sposobnost da se vojno doprinese "kolektivnoj odbrani i novim misijama Saveza";

Širenje NATO-a:

Od dvanaest do dvadeset šest članica

1949: Belgija, Britanija, Danska, Francuska, Holandija, Island, Italija, Kanada, Luksemburg, Norveška, Portugal, SAD

1952: Grčka i Turska

1955: Savezna Republika Nemačka

1982: Španija

1999: Češka, Mađarska, Poljska

2004: Bugarska, Estonija, Letonija, Litvanija, Rumunija, Slovačka, Slovenija.

- prilagođavanje standardizaciji, pre svega u oblasti operacija, administracije i materijala;
- postupanje u skladu sa više od 1200 ugovora i dokumenata.

Sedam novih članica NATO-a (od kraja marta 2004.)

Zemlja	BUGARSKA	ESTONIJA	LETONIJA	LITVANIJA	RUMUNIJA	SLOVAČKA	SLOVENIJA
Vojni budžet (milioni evra)	364	91,5	85	210,5	966,7	384,8	226
Oružane snage	77.300	4500	6500	12.200	103.000	33.000	7600
Tenkovi	1475	0	3	0	1258	272	103
Brodovi	1 fregata, 1 podmornica	0	0	0	6 fregata	0	0
Avioni	162 MIG, 39 Su25	0	0	0	177 MIG	40 MIG	0
Šta donosi u NATO	Stručnjaci za dekontaminaciju, baze blizu Kosova, obalska straža na Crnom Moru	Male snage za održavanje mira, strateški položaj na Baltičkom moru, radarska mreža.	Male snage za održavanje mira, strateški položaj na Baltičkom moru, radarska mreža	Male snage za održavanje mira, strateški položaj na Baltičkom moru, radarska mreža	Specijalne snage za dejstva u planinama, izgradnja drvenih mostova, obalska straža na Crnom moru	Snage za održavanje mira, jedinice za deminiranje, protivvazдушna odbrana	Protivvazдушna odbrana

Procedura prijema u Partnerstvo za mir

Na poziv NATO-a iz januara 1994. godine država zainteresovana za članstvo u ovoj organizaciji treba prvo da odgovori da je zainteresovana za prijem, i da to potvrdi potpisivanjem tzv. **Okvirnog dokumenta**. Nakon toga, država NATO-u dostavlja tzv. **Prezentacioni dokument**, koji sadrži cilj, tempo i nivo učešća države u zajedničkim aktivnostima sa Alijansom. Tu se, takođe, nabrajaju konkretni koraci koji su bili ili će biti preduzeti da bi se ostvarili politički ili vojni ciljevi Partnerstva za mir. Okvirni dokument služi kao osnova za **Pojedinačni program partnerstva**, usaglašen između kandidata i NATO-a. Preciziranje sopstvenog učešća u Partnerstvu za mir se u Pojedinačnim programima posebno

odnosi na ljudstvo, sredstva i potencijale potrebne za sve konkretne vidove učešća.

Kad otpočne saradnja u okviru Partnerstva za mir, Političko-vojni upravni komitet postaje neka vrsta radnog foruma koji predvodi zamenik generalnog sekretara NATO-a. U okviru Komiteta se raspravlja o svim pitanjima od značaja za svaki pojedinačni program. Da bi se olakšala koordinacija aktivnosti, članovi Partnerstva za mir šalju diplomatske predstavnike u sedište NATO-a, kao i u posebnu jedinicu za koordinaciju partnerstva. Ova jedinica je odgovorna za koordinaciju svih vojnih aktivnosti, odnosno tu se planiraju vojne vežbe Partnerstva za mir i upravlja se njima.

Partnerstvo za mir:

Prva decenija

1991: Prvi sastanak članica NATO-a i bivših članica raspuštenog Varšavskog pakta, u okviru Saveta za severnoatlantsku saradnju (NACC)

1994: Pokretanje Partnerstva za mir. Misijske partnere uspostavljene u NATO-u, kao i Čelija za koordinaciju u SHAPE-u (v. pojmovnik, s. 16)

1995: Članice partnerstva učestvuju sa članicama NATO-a u međunarodnim snagama za uspostavljanje mira u Bosni i Hercegovini

1997: Prvi sastanak Evroatlantskog saveta za partnerstvo (EAPC umesto NACC) održan u Portugalu

1998: Stvoren Evroatlantski centar za koordinaciju borbi protiv nesreća

1999: Na Vašingtonskom samitu NATO odlučio da unapredi Partnerstvo za mir i da naglasi njegovu operacionu ulogu

2002: Partnerstvo i nastavak saradnje članica i nečlanica potvrđeni kao glavne ideje i na NATO samitu u Pragu, u novembru, a Evroatlantski savet za saradnju usvojio je Akcioni plan protiv terorizma.

Uslovi SCG za partnerstvo

Tadašnji Generalni sekretar NATO-a **Džordž Robertson** je pre dve godine, **krajem juna 2002**, naveo sledeće zahteve koje naša zemlja treba da ispuni ukoliko želi da postane članica Partnerstva za mir:

- povlačenje tužbi pred Međunarodnim krivičnim sudom protiv Belgije, Holandije, Francuske, Italije, Kanade, Nemačke, Velike Britanije i Portugala za bombardovanje 1999. godine;
- puna saradnja sa Haškim tribunalom, uključujući jasan i transparentan stav Vojske Jugoslavije po ovom pitanju, kao i pomoć u privođenju Ratka Mladića i Radovana Karadžića;
- transparentnost odnosa SRJ sa Republikom Srpskom, u skladu sa Dejtonskim sporazumom i pružanje podrške snagama SFOR-a i Kancelariji visokog predstavnika;
- podrška naporima međunarodne zajednice na Kosovu i Metohiji, u skladu sa rezolucijom Saveta bezbednosti UN-a 1244 i pridržavanje pravila postojećih međunarodnih režima, uključujući sankcije i rezolucije SB UN-a.

SCG – Partnerstvo za mir: hronologija

Avgust 2001: Savezna vlada usvojila odluku o uslovima za tranzit trupa i vojne opreme NATO-a preko teritorije SRJ Jugoslavije.

April 2002: Vrhovni savet odbrane preporučio saveznoj vladi da se pokrene proces pristupanja SRJ programu Partnerstvo za mir (PzM), a savezna vlada je 25. aprila zadužila ministarstva spoljnih poslova i odbrane da koordiniraju taj proces. Tri meseca kasnije formirano je i interesorno koordinaciono telo, sa predstavnicima više saveznih i republičkih ministarstava.

Maj 2002: SRJ dobija status posmatrača u Parlamentarnoj skupštini NATO-a.

Jun 2002: Generalni sekretar NATO-a Džordž Robertson 27. juna u pismu Vladi SRJ navodi zahteve koje SRJ treba da ispuni (v. okvir).

Decembar 2002: Doneta je odluka o uspostavljanju vazdušnih puteva preko teritorije SRJ za potrebe misija NATO-a u regionu (puno ostvarenje sporazuma započeto je u martu 2003).

Decembar 2002: Savezna skupština je ratifikovala Dejtonsko-pariski mirovni sporazum, čime je omogućen prelazak trupa i opreme preko teritorije SRJ za potrebe mirovnih operacija u BiH.

Jun 2003: Ministarstvo spoljnih poslova SCG je 19. juna uputilo zvaničan zahtev NATO-u za prijem SCG u PzM, a 30. juna NATO je odobrio "Program saradnje NATO-SCG" (seminari, ekspertske timovi, učešće naše zemlje kao posmatrača u aktivnostima PzM drugih zemalja).

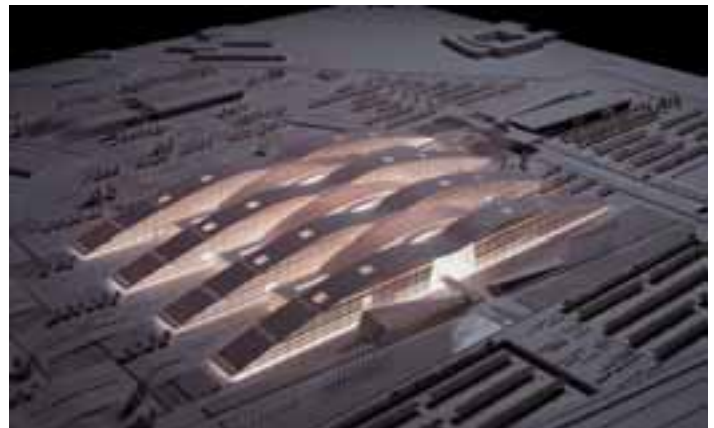
Novembar–decembar 2003: Generalni sekretar NATO-a Robertson krajem novembra posetio Beograd i održao govor na Vojnoj akademiji, a u decembru komandant združenih snaga NATO-a za južnu Evropu admiral Gregori Džonson bio je u poseti SCG, takođe, kojom prilikom je prvi put u Luci Bar usidren NATO brod.

Mart 2004: Susreti naših političara (ministar odbrane Boris Tadić, premijer Srbije Vojslav Koštunica) sa predstavnicima NATO-a povodom nasilja nad Srbima na Kosovu.

Maj 2004: Zajednička vojna vežba "Plavi put" Vojske SCG i Vojske Rumunije održana je 29. maja na Đerdapu.

Prijateljsko odmeravanje

	ALBANIJA	BIH	BUGARSKA	HRVATSKA	MAĐARSKA	MAKEDONIJA	RUMUNIJA	SCG
Broj stanovnika	3.400.000	4.300.000	8.200.000	4.400.000	10.100.000	2.000.000	22.500.000	7.500.000
Broj vojnika	54.000	13.200	80.000	61.000	44.000	12.300	207.000	70.000
Vojni budžet 2002 (milioni \$)	56,5	234,3	356	520	1008	200	985	654
Vojni budžet po glavi (\$)	15,77	58,73	47,22	117,58	107,51	96,94	44,22	61,37
Vojni budžet kao % BDP	1,49	4,5	2,7	2,39	1,75	6	2,47	2,9
Broj muškaraca sposobnih za vojsku (2003)	742.837	897.856	1.551.1485	856.496	2.026.912	446.726	4.974.240	2.077.660
Godišnje za vojsku stasava	36.985	29.861	54.107	30.096	64.305	17.909	157.840	81.547
Zaposleni u proizvodnji naoružanja		5.000	5.000	10.000	1.800		15.000	15.000

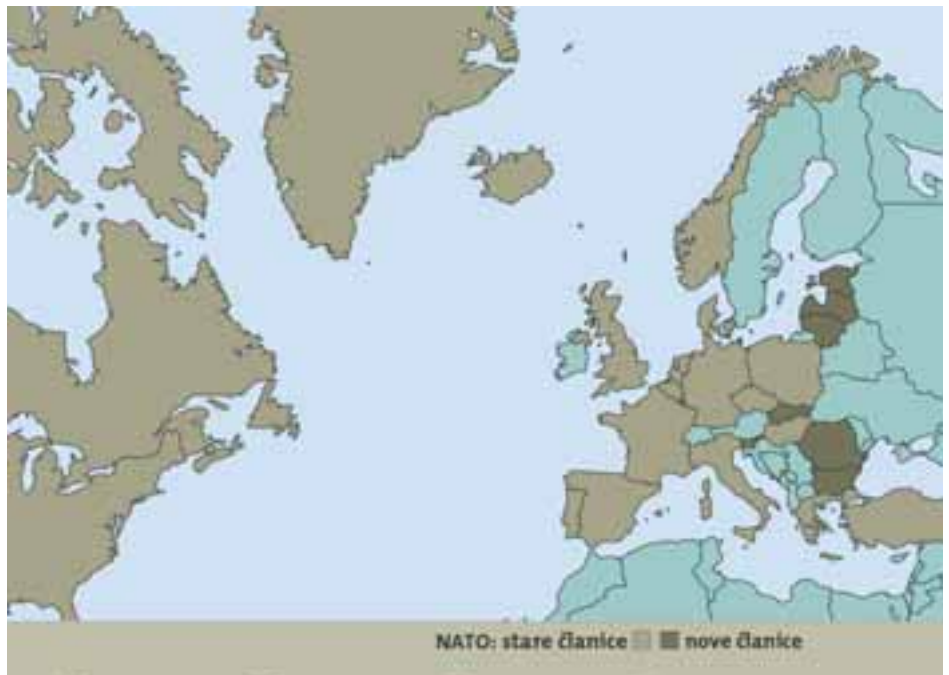
SADAŠNJE SEDIŠTE NATO-A U BRISELU... I KAKO ĆE DA IZGLEDA U BUDUĆNOSTI

Članice NATO-a:

Belgija, Bugarska, Češka, Danska, Estonija, Francuska, Grčka, Holandija, Island, Italija, Kanada, Letonija, Litvanija, Luksemburg, Mađarska, Nemačka, Norveška, Poljska, Portugalija, Rumunija, SAD, Slovačka, Slovenija, Španija, Turska, Velika Britanija.

Članice Partnerstva za mir:

Albanija, Austrija, Azerbejdžan, Belorusija, Finska, Gruzija, Hrvatska, Irska, Jermenija, Kazahstan, Kirgistan, Makedonija, Moldavija, Rusija, Švajcarska, Švedska, Tadžikistan, Turkmenistan, Ukrajina, Uzbekistan.

Sve što ste oduvek hteli da znate o NATO-u...

Čime se NATO bavi?

Organizacija severnoatlantskog ugovora (NATO) je savez dvadeset šest zemalja Severne Amerike i Evrope opredeljenih da ostvare ciljeve Severnoatlantskog ugovora, potpisanog 4. aprila 1949. godine. U skladu sa Ugovorom, osnovna uloga NATO-a je da političkim i vojnim sredstvima čuva slobodu i bezbednost svojih zemalja članica. NATO danas igra sve značajniju ulogu u upravljanju krizama i održavanju mira.

Da li NATO ima svoje oružane snage?

Sve zemlje članice koje učestvuju u vojnom aspektu Alijanse doprinose svojim snagama i opremom, koji zajedno čine integrisanu vojnu strukturu Alijanse. Ove snage i oprema ostaju pod nacionalnom komandom i kontrolom dok ih NATO ne zatraži za određenu svrhu (na primer, konflikt ili kriza, održavanje mira). NATO, ipak, poseduje neke zajedničke kapacitete, koje su u svojini i pod upravom Alijanse, kao što su AWACS letelice.

Koja je uloga NATO-a u borbi protiv terorizma?

Dvanaestog septembra 2001. godine, manje od 24 sata posle terorističkih napada na Sjedinjene Države, NATO je saopštio da je ovo napad na svih 19 članica, u smislu člana 5. Severnoatlantskog ugovora. Ova istorijska odluka bila je praćena merama koje je trebalo da pomognu Sjedinjenim Državama na više načina, u vezi sa kampaњom protiv terorizma.

Koji je status Rusije? Da li je ona partnerska zemlja?

Da, NATO i Rusija su se 1997. međusobno obavezali da rade zajedno na izgradnji stabilnog, bezbednog i nepodeljenog kontinenta, na osnovu partnerstva i zajedničkih interesa. Ova obaveza je pojačana u maju 2002. godine, uspostavljanjem Saveta NATO-Rusija, koji okuplja 19 NATO saveznika i Rusiju, kako bi oni identifikovali i koristili mogućnosti za zajedničku akciju kao 20 jednakih partnera.

Koji su zvanični jezici NATO-a?

Dva zvanična jezika NATO-a su engleski i francuski.

Koliko NATO košta i ko to plaća?

NATO je međuvladina organizacija kojoj zemlje članice daju resurse kako bi ona mogla da obavlja svoje funkcije. Postoje tri budžeta: jedan civilni i dva vojna. Svaka članica NATO-a uplaćuje određenu sumu u budžet, na osnovu dogovorene formule o podeli troškova. Uzeti zajedno, ovi budžeti predstavljaju manje od polovine procenta ukupnih vojnih budžeta članica NATO-a.

Šta je MAP?

Akcion plan partnerstva (MAP) je NATO-ov program saveta, pomoći i praktične podrške, prilagođen posebnim potrebama zemalja koje žele da se pridruže Alijansi. Učešće u MAP-u ne prejudicira, međutim, nikakvu odluku Alijanse o budućem članstvu. U ovom trenutku tri zemlje su članice MAP-a: Albanija, Hrvatska i Makedonija.

Izvor: Priručnik o NATO-u

Bezbednost u savezu sa Zapadom

Većina građana smatra da rešenje problema bezbednosti države treba tražiti u okretanju ka Zapadu i nekoj vrsti uključenja u evropske bezbednosne integracije. Prema pristupanju Partnerstvu za mir javnost nema nikakvih rezervi: tri četvrtine u Srbiji je za, ali i apsolutna većina članova i simpatizera svih glavnih političkih partija

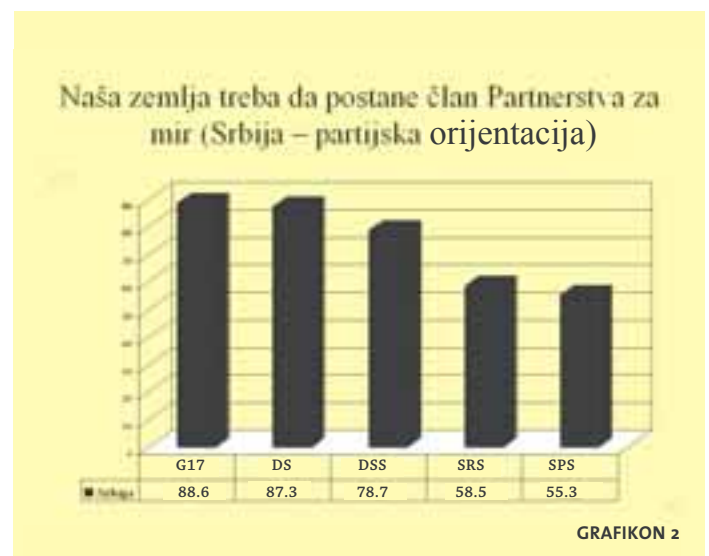
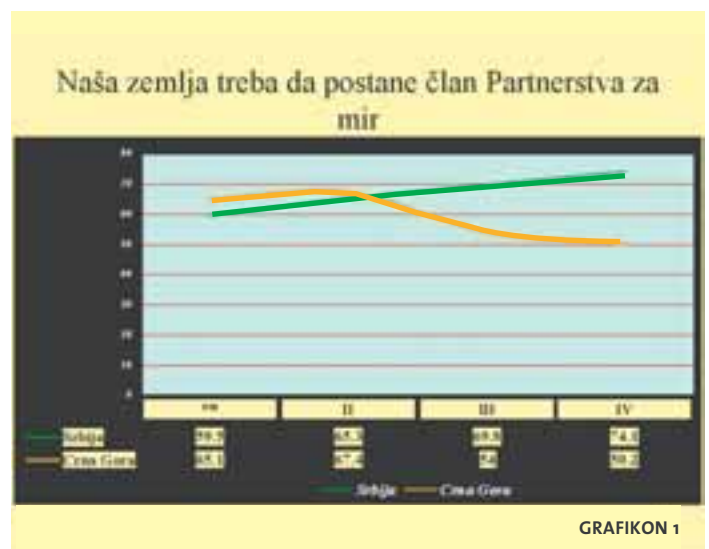
PIŠE: MR MILORAD
TIMOTIĆ

većina građana Crne Gore takođe podržava priključenje Partnerstvu, ali je znatno veći procenat onih koji nemaju stav o ovom pitanju (u Srbiji 11,3 odsto a u Crnoj Gori 35,1 odsto).

U četiri ispitivanja javnog mnjenja u Srbiji i Crnoj Gori, koje je Centar za civilno-vojne odnose obavio od juna 2003. do aprila 2004. godine, ispoljeno je veoma jasno jačanje podrške javnosti uclanjenju naše zemlje u Partnerstvo za mir. U Srbiji postoji pravilan i stalan trend povećanja procenta onih koji podržavaju priključenje Partnerstvu (od 59,5 odsto u prvom krugu ispitivanja do 74,1 odsto u četvrtom u aprilu 2004), (grafikon 1), dok u Crnoj Gori trend nije pravilan niti stabilan kao u Srbiji. Apsolutna

KOJE SU DVE NAJVEĆE PRETNJE PO BEZBEDNOST NAŠE ZEMLJE?	Ukupno %			
	Srbija		Crna Gora	
	I	II	I	II
1. Obnavljanje ratova na prostorima bivše Jugoslavije	15,1	10,0	22,0	10,6
2. Sukobi u nacionalno mešovitim sredinama (Kosovo i Metohija, jug Srbije, Sandžak, Vojvodina)	57,0	55,4	52,0	46,6
3. Raspad državne zajednice Srbije i Crne Gore	7,8	6,1	19,0	12,6
4. Ponovna oružana agresija NATO i/ili SAD	10,3	10,7	7,8	9,8
5. Ekonomski i socijalni sukobi, napetosti	33,4	32,1	32,1	30,7
6. Nasilno svrgavanje demokratske vlasti	9,2	4,8	14,4	9,4
7. Lokalni i regionalni terorizam	12,6	10,7	8,4	4,1
8. Organizovani kriminal (šverc oružja, ljudi, droge, "pranje" novca)	37,0	36,3	24,6	26,3
9. Drugo (Šta?)	0,8		0,3	
10. Ne zna	16,9	4,8	20,5	6,2
UKUPNO	200,1	171,0	200,0	156

U oba kruga ispitivanja (2003. i 2004. godine) javnost je dosledna u proceni bezbednosnih pretnji za našu državnu zajednicu, uočavajući s razlogom da su to dominantno unutrašnja nerešena i potencijalno socijalno i etnički konfliktna pitanja.

Javnost nije načisto kakvi bi bili eventualni dobici od članstva u Partnerstvu za mir. Tako, na primer, nešto manje od polovine ispitanika (46,9 odsto) veruje da bi pristupanje Partnerstvu omogućilo veći uticaj Srbije na odlučivanje o konačnom statusu Kosova i Metohije.

Na grafikonu 2 prikazana je veoma zanimljiva povezanost partijske orijentacije ispitanika i njihovih stavova prema Partnerstvu za mir. Podrška pravilno opada od demokratski ka desno i socijalistički orijentisanim partijama, dok DSS zauzima središnju poziciju. Dok priključenje Partnerstvu podržava 88,6 odsto simpatizera G17 plus i 87,3 odsto simpatizera Demokratske strane, odgovarajući procenti među simpatizerima Srpske radikalne stranke (58,6 odsto) i Socijalističke partije Srbije (55,3 odsto) uočljivo su niži. Međutim, ako se ima u vidu da apsolutna većina simpatizera svih glavnih političkih stranaka u Srbiji podržava priključenje Partnerstvu za mir, može se zaključiti da postoji i nacionalni i politički konsenzus – barem na nivou članstva i simpatizera – u pogledu podrške pristupanju Partnerstvu za mir.

Četvrtina za članstvo u NATO-u

Sa tvrdnjom da *naša zemlja treba da postane članica NATO-a* slaže se oko četvrtina ispitanika (II krug: 28,3 odsto u Srbiji, 32,5 odsto u Crnoj Gori; III krug: 27,8 odsto, odnosno 24,7 odsto). Sa pristupanjem NATO-u ne slaže se skoro polovina ispitanika (II krug 49,3 odsto u Srbiji i 42,2 odsto u Crnoj Gori; III krug 56,2 odsto, odnosno 50,2 odsto).

Jedan od indikatora stava javnosti prema NATO-u je i pitanje naše tužbe protiv NATO-a za agresiju. Na pitanje *da li naša zemlja treba da odustane od tužbe protiv NATO-a za agresiju 1999. godine* pozitivno je odgovorilo samo nešto više od desetine ispitanika (II krug: 11,3 odsto u Srbiji, 16,7 odsto u Crnoj Gori; III krug 12,1 odsto, odnosno 11,9 odsto). Da ne treba odustajati od tužbe smatra ih znatno više (II krug po republikama: 68,5 odsto i 56,0 odsto; III krug: 73,3 odsto, 65,2 odsto).

Ispitanici nisu spremni ni na "vezanu trgovinu": polovina ispitanika smatra da ne treba odustati od tužbe čak ni *ako je to uslov za ulazak u zapadne saveze*.

Zajednički zaključak iz svih ispitivanja javnog mnjenja je da – uprkos dugoj anti-zapadnoj propagandi i oružanoj intervenciji NATO-a – većina građana smatra da rešenje problema bezbednosti države treba tražiti u okretanju ka Zapadu i nekoj vrsti uključenja u evropske bezbednosne integracije. Sa dosta sigurnosti može se zaključiti da u pogledu pristupanja Partnerstvu za mir javnost nema nikakvih rezervi, ali je dosta uzdržana kada se treba izjasniti o dobitima za našu zemlju koje bi iz toga usledile.

Autor je pukovnik u penziji i generalni sekretar Centra za civilno-vojne odnose

Reforma oružanih snaga

Ocena dostignutog nivoa reformi kreće se u prilično širokom rasponu i najčešće zavisi od pozicije onoga koji procenjuje

PIŠE: PUKOVNIK DR MIROSLAV MLADENOVIĆ

Raspad bipolarnog poretka, kao jednog od najznačajnijih obeležja poslednje decenije dvadesetog veka, radikalno je promenio smer bezbednosne orijentacije NATO, Evropske Unije i SAD. Umesto nekaćdašnjih priprema za eventualni svetski sukob, težište unutrašnjih i međunarodnih aktivnosti sve više se premešta na proces ujedinjavanja globalne zajednice oko jedinstvenog bezbednosnog, a samim tim i ekonomskog i političkog koncepta.

U tom smislu, reforma oružanih snaga, pre svega u zemljama koje su bile članice ili prirodno naginjale demontiranom istočnom bloku, postala je jedan od uslova za njihovo punopravno uključivanje u međunarodnu zajednicu i glavni pokazatelj ne samo njihovog novog bezbednosnog usmerenja, već i tempa i suštine reformi društava u celini.

S obzirom da je bliskost novouspostavljenih sistema sa modelom zapadnih bezbednosnih struktura najčešće korišćena kao merilo stepena reformi u postkomunističkim zemljama, najveći broj političkih subjekata nastojao je da u sopstvene oružane snage što pre ugradi vrednosti uzor-društava. Neretko, tako, celokupan proces reformi oružanih snaga u tim društvima svodio na prosto kopiranje evroatlantskih rešenja.

Dodatni elan za realizaciju tih aktivnosti proizilazio je iz uverenja građana da približavanje evroatlantskim bezbednosnim modelima istovremeno znači i brzo napuštanje socijalističke zaostavštine i uključivanje u tabor zapadnih poliarhija.

U Srbiji i Crnoj Gori reforma tzv. sektora bezbednosti rezultat je nekoliko izmenjenih okolnosti. *Na međunarodnom planu* bipolarni sistem se raspao, a promenjena je i bezbednosna strategija vodeće vojne grupacije – NATO-a. *U neposrednom okruženju* većina susednih zemalja se relativno uspešno i brzo prilagođava evroatlantskim standardima i zahtevima. *Naša unutrašnja situacija* je još veoma složena, počev od konfuznog normativno-institucionalnog okvira, preko ekonomskog i tehnološkog zaostajanja, visoke socijalne konfliktnosti i izrazite frag-

mentiranosti političke kulture, do još značajnijih razlika u razumevanju i odnosima sa međunarodnom zajednicom. U tako kompleksnom ambijentu reforma bezbednosnih institucija u Srbiji i Crnoj Gori predstavlja izuzetno složen i, svakako, dugotrajan proces koji zadire u sve značajnije sfere društvenog života.

PRETPOSTAVKE: Reforma oružanih snaga može se posmatrati u nekoliko ravni.

- **U normativnoj ravni** je najvažnije uskladiti Ustavnu povelju, ovlašćenja i zakone Državne zajednice sa zakonima i ovlašćenjima država članica. U takvom kontekstu neophodno je doneti adekvatne zakone o samom sektoru odbrane i bezbednosti.
- **U organizaciono-funkcionalnoj ravni** treba analizirati organizaciju i rad Ministarstva odbrane i Generalštaba i uskladiti ih sa onima iz drugih država, jer se veliki broj njihovih funkcija preklapa, a neke uopšte nisu uobičajene za oblast odbrane i bezbednosti.
- **Informaciono-tehnološka ravan:** postojeća informaciono-komunikaciona tehnologija nije na zadovoljavajućem nivou, neadekvatno se koristi i ne doprinosi poboljšanju informisanosti i razmeni obaveštenja među organima i institucijama.
- **Upravljanje i razvoj ljudskih resursa:** definisanje strategije i politike u ovoj oblasti odnosi se na zapošljavanje, uvođenje u posao, napredovanje, motivaciju, prekvalifikacije...
- **U edukativnoj ravni** je, osim stručnog osposobljavanja ljudi neophodno stvoriti uverenje da reforme nisu pretnja, već šansa da se živi i radi bolje, efikasnije i racionalnije.
- **Kulturološka ravan** podrazumeva promenu kulture ponašanja, tj. gajenje kritičkog načina razmišljanja kod svih pojedinaca i institucija o tome šta i kako da radimo u poređenju sa ranijim periodom, ali i svetom koji nas okružuje.

UČINCI: Polazeći od ovakvih shvatanja Ministarstvo odbrane i Generalštab Vojske Srbije i Crne Gore već su preduzeli niz značajnijih mera na realizaciji reforme sistema odbrane u skladu sa novim bezbednosnim rizicima i potrebama, kao i mogućnostima novoformirane državne zajednice:

- Usvojen je niz normativnih akata o važnim pitanjima, kao što su civilno služe-

Sporo rešavanje ključnih problema

Pojedini visoki vojni rukovodioci često ističu da je usled nedostatka para iz budžeta Vojska Srbije i Crne Gore u veoma lošem stanju. To je, nažalost, tačno, ali se uz takvu tvrdnju ne navodi da se ona odnosi na vojsku koja je više primerena prošlosti nego sadašnjosti i budućnosti

PIŠE: RADIŠA ĐORĐEVIĆ

Na putu ka ostvarenju strateškog cilja Srbije i Crne Gore – članstvu u Evropskoj uniji – neophodan je nastavak reformi. Među njima je od izuzetnog značaja ubrzanje reforme sistema odbrane, pre svega vojske, sa posebnim, takođe državnim ciljem – priključenje programu NATO-a Partnerstvo za mir.

U uslovima potpune dominacije ideologije i politike, koje smo (i) na ovim prostorima imali u proteklom višedecenijskom periodu, ekonomski faktori su često bili ignorisani. To se, naravno, dešavalo i na sektoru odbrane, a posledice su evidentne. Na stolu su problemi koji se, pre svega, tiču veličine i, naročito, strukturne neusklađenosti celokupnog sistema odbrane, posebno vojske.

Dobre odluke za promene u bilo kom sistemu, a posebno u veoma složenom kakav je

sistem odbrane, ne mogu se doneti niti na delotvoran način sprovesti ako se prethodno bez ikakvih skrivalica ne otkriju i otklone postojeće mane. Državna zajednica Srbija i Crna Gora (SCG) ima u svom sistemu odbrane dva ključna problema: preveliku i kadrovski veoma loše strukturiranu siromašnu vojsku.

Prevelika siromašna vojska

Iz pokazatelja u prvoj tabeli vidi se da SCG trenutno ima zaista veoma siromašnu (doduše ne i najsiromašniju) vojsku. No, s druge strane, stoje ekonomske mogućnosti koje, nažalost, ni u dužem periodu objektivno ne mogu da budu veće od sadašnjih, naprotiv. Naime, u skladu sa ekonomsko-razvojnim planovima (memorandumima o budžetu i ekonomskoj i fiskalnoj politici Republike Srbije za 2004. i 2005. godinu i za naredni dvogodišnji period), budžetska izdvajanja za odbranu ubrzo će se sasvim izvesno sa sadašnjih oko tri odsto BDP-a (bez vojnih penzija) svesti na prosek u regionu (oko dva i po odsto BDP-a). U takvim uslovima

UČEŠĆE IZDATAKA ZA ODBRANU U BRUTO DOMAĆEM PROIZVODU (BDP) ZA 2003. GODINU, VELIČINA SISTEMA ODBRANE I IZDVAJANJA PO PRIPADNIKU

Zemlja	% od BDP (plan)	Veličina sistema odbrane (% od broja stanovnika)	Izdvajanja po pripadniku sistema odbrane (u USD)
Bugarska	1,00	0,73	5.000
Grčka	2,03	1,31	27.500
Italija	1,35	0,55	59.380
Mađarska	1,49	0,45	23.110
Makedonija	2,00	0,48	7.210
Poljska	2,30	0,35	30.120
Rumunija	2,98	0,53	9.920
Rusija	2,87	0,82	7.170
Slovenija	1,82	0,38	51.950
SCG (bez voj.penz.)	2,95	0,74	7.700
Turska	4,71	1,33	9.090
Ukrajina	1,67	0,60	1.970
Hrvatska	2,60	0,93	12.380
Češka	2,21	0,58	19.170

- nje vojnog roka, javne nabavke itd.
- *Strategija odbrane* upućena je u skupštinu proceduru, u završnoj fazi je i verifikacija tzv. *Bele knjige odbrane*, a uskoro će biti završena i *Vojna doktrina*.
  - Intenzivirana je međunarodno-diplomatika aktivnost u vezi sa podrškom reforme sistema odbrane.
  - Formirane su institucije koje se bave ovim pitanjima, pre svega *Tim za reforme* Ministarstva odbrane i *Fond za finansiranje reforme*.
  - Značajno je poboljšan odnos sa javnošću, čime je rad Ministarstva postao transparentniji.
  - Odnos Ministarstva i Generalštaba doveden je u sklad sa principom suprematije civilne vlasti nad vojnom, a izvršene su i izmene u oblasti obaveštajne i službe bezbednosti.
  - Oficiri i podoficiri se mnogo više obrazuju u stranim vojnim školama i na mnogobrojnim kursovima engleskog jezika.
  - U okviru reformskih aktivnosti Generalštaba, uprkos izuzetno teškim materijalno-finansijskim uslovima, vojska je sa armijske prešla na korpusnu organizaciju. Obaveštajna i Uprava bezbednosti preformirane su u *Vojnoobaveštajnu* i *Vojnobezbednosnu agenciju* i neposredno potčinjene Ministarstvu odbrane.
  - Formiran je i *Nacionalni centar za mirovne misije* a broj ljudi u Vojsci SCG smanjen je za 8200 lica ili 8,6 odsto, to jest na 70.000 lica.
  - Rasformirani su neki školski centri, granične jedinice na teritoriji Crne Gore, kao i niz drugih manjih jedinica sa neadekvatnom namenom i zastarelom tehnikom. Na taj način mirnodopska veličina Vojske smanjena je za 21 odsto a ratna za oko 40 odsto.
  - U toku je dalje rasformiranje dvadesetak jedinica ranga puk-brigada, preformiranje dvadeset jedinica istog ranga, kao i gašenje pet garnizonskih mesta, čime će se brojno stanje smanjiti za još oko 12.000 formacijskih mesta;
  - Istovremeno, iz operativne upotrebe povlači se znatna količina naoružanja i vojne opreme.
- Ocena dostignutog nivoa reformi kreće se u prilično širokom rasponu i najčešće zavisi od pozicije onoga koji procenjuje. Za mnoga pitanja neophodno je i duže vreme i više sredstava. "Uzalud nam je peti se na štule, kad i na štulama ipak moramo hodati na sopstvenim nogama", rekao bi Montenj. Ipak, dostizanje određenih kvaliteta u reformskom smislu predstavlja jedan od osnovnih uslova pristupanja zemlje evroatlantskim integracijama, pre svega programu Partnerstvo za mir.

Autor je izvršni direktor Tima za reforme Ministarstva odbrane SCG

STRUKTURA PROFESIONALNIH PRIPADNIKA SISTEMA ODBRANE SRBIJE I CRNE GORE

OSNOVNE I BLIŽE KATEGORIJE KADRA	% OD UKUPNOG	% OD OSN. KATEGORIJE	% OD BLIŽE KATEGORIJE
A. Profesionalni vojnici	61,3	100,0	
1) Oficiri		32,8	100,0
- generali, pukovnici i potpukovnici			45,7
- majori, kapetani I klase, kapetani, poručnici i potporučnici			54,3
2) Podoficiri		42,4	100,0
- zastavnici I klase i zastavnici			18,2
- stariji vodnici I klase, st. vodnici, vodnici I klase i vodnici			81,8
3) Vojnici po ugovoru		24,8	100,0
B. Civilna lica i zaposleni u upravama za odbranu republika	38,7	100,0	100,0
1) Visoka i viša stručna sprema i VKV radnici		36,5	36,5
2) Srednja i niža stručna sprema, KV, PKV i NKV radnici		63,5	63,5

Izvor: Zahtev Ministarstva odbrane i Generalštaba za budžet u 2004. godini.

“čuvanje” postojeće veličine vojske objektivno znači samo dalje održavanje pa i uvećavanje njenog siromaštva.

Manja vojska – viši standard

Vojsku, dakle, pre svega zbog nje same i njenih profesionalnih, ročnih i rezervnih pripadnika, treba što pre svesti na održivu, njenim pripadnicima i građanima (poreskim obveznicima) prihvatljivu veličinu. Ako bi se, na primer, veličina sistema odbrane SCG sa sadašnjih oko 78.000 pripadnika (0,74 odsto stanovništva) svela na, recimo, 50.000 pripadnika (0,47 odsto stanovništva, što je približno relativnoj veličini vojski koje imaju Mađarska i Makedonija a znatno više od vojski Poljske i Slovenije), izdvajanja po pripadniku sistema odbrane SCG bi se skoro udvostručila – iznosila bi 13.090 američkih dolara. Viši standard vojske se, naravno, može dostići i bržim ekonomskim razvojem zemlje (i, sledstveno tome, rastom BDP-a), no za to je kod nas potrebno duže vreme, imajući u vidu nužne razvojne potrebe privrede, kao i druge takođe nužne i urgentne potrebe na javnom sektoru (socijalne, obrazovne, zdravstvene, komunalne i druge).

Loša struktura zaposlenih

Podaci u drugoj tabeli očigledna su slika dugogodišnjeg populističkog odnosa ranije vlasti, naročito prema institucijama u koje građani imaju najveće poverenje. Konkretni rezultat toga su činjenice da je struktura zaposlenih

u postojećem sistemu odbrane SCG preterano “civilna” (skoro 2/5 zaposlenih) i da je profesionalni oficirski deo prema imajućim činovima previše star (generali, pukovnici i potpukovnici čine blizu polovine ukupnog oficirskog kadra). U isto vreme, pri odlučivanju o platama u vojsci (koje su, u celini uzev, neprimereno niske), još je veoma prisutna teorija “jednakih stomaka”. Naime, prosečna mesečna plata svih zaposlenih u sistemu odbrane SCG trenutno sa svim dodacima iznosi 17.930 dinara, pri čemu profesionalni vojnici u proseku mesečno primaju po 18.902 dinara, dok je plata civilnih lica (među kojima sa 2/3 dominiraju zaposleni sa srednjom i nižom stručnom spremom) za samo 13,5 odsto niža od toga (iznosi 16.339 dinara).

Sve to, sasvim jasno, dovodi do usporavanja funkcionisanja i pada efikasnosti odbrambenog sistema zemlje u celini, odlaganja profesionalizacije vojske i, što posebno treba da zabrine – tendencijskog pada atraktivnosti svugde veoma cenjenog i adekvatno plaćenog vojnog poziva, pa time i kvaliteta kadra za buduću profesionalnu vojsku.

Umesto zaključka

Pored navedena dva, po svim objektivnim merilima ključna problema, u postojećem sistemu odbrane i Vojsci SCG postoje, dakako, i druga pitanja čije rešavanje takođe ne trpi dalja odlaganja. Među njima se posebno ističe veoma loša struktura efektivne potrošnje raspoloživih budžetskih sredstava na sektoru odbrane u kojoj već duži niz godina (a tako je i danas) sa

Reč-dve o Fondu za reformu

Fond za reformu koji je nedavno (pod bremenom “nesporazuma” država članica SCG u finansiranju vojske) poprilično naprasno a podosta neekonomski konstituisan, ne bi ni u kom slučaju smeo da se upotrebi za tekuću potrošnju, ali će se po svojoj prilici to ipak činiti. Za to fond nije bio ni potreban, jer postojeći zakonski propisi o budžetu omogućuju korišćenje prihoda (uključujući i prihode od prodaje i zakupa nepokretnosti i druge imovine) i za pojedine inače već planirane i budžetskim zakonom nominovane oblike tekuće potrošnje među ostalim i na sektoru odbrane. Novoformirane upravne, nadzorne, administrativne i druge institucije Fonda će, prema tome, samo usloviti nepotrebne dodatne troškove.

U takvim uslovima postoji realna opasnost da (ras)prodajom atraktivnih nepokretnosti i druge imovine države (građana) SCG na korišćenju u sistemu odbrane Fond veoma brzo nestane. Čime će se onda, na koji način i kada rešavati ključni problemi veličine vojske (tzv. konverzija vojnih baza i višak zaposlenih), obezbeđenje stanova za 15.000 “vojnih beskućnika” itd.?

preko 90 odsto dominiraju izdaci za tekuće održavanje i održavanje postojećeg ljudstva, tehnike i infrastrukture nad izdacima za opremanje koji su izuzetno niski (za 2004. godinu traženo je svega 7,6 odsto budžeta za odbranu bez vojnih penzija!). U isto vreme, u državama članicama NATO-a i u drugim razvijenim zemljama koje su članice Partnerstva za mir, za opremanje naoružanjem i modernizaciju vojske u proseku se troši četvrtina budžeta za odbranu.

Posledica toga u sistemu odbrane SCG je veoma visoka zastarelost važnih tehničkih sistema i naoružanja u celini i, u isto vreme – nastavljanje agonije donedavno veoma dobrih i izvorno orijentisanih preduzeća namenske (vojne) industrije. No, i to je, u osnovi, posledica veoma sporog, skoro nikakvog ozbiljnog upuštanja u rešavanje prethodno opisanih ključnih problema koje danas ima sistem odbrane, pre svega Vojska SCG – preveliku i kadrovski veoma loše strukturiranu siromašnu vojsku.

Svođenje veličine vojske na nivo realnih i održivih ekonomskih mogućnosti Srbije i Crne Gore je, dakle, urgentno. Takođe, ni strukturni problem na segmentu zaposlenih u vojsci ne trpi odlaganje. Time se ukupni problemi još više usložnjavaju a “vojno siromaštvo” nadalje uvećava. Sa lepih reči se zaista mora odmah preći na dela.

Autor je savetnik za budžet odbrane u Ministarstvu finansija Srbije

Hronologija evrobalkanskih integracija

MAJ 2004 .

25. maj – U Zagrebu potpisan protokol o saradnji SCG i Hrvatske u evropskim integracijama.

JUN 2004 .

2. jun – Tri godine posle potpisivanja stupio na snagu sporazum o sukcesiji SFRJ, prema kojem SCG dobija 36,5 odsto bivše zajedničke imovine.

10. jun – Premijer Srbije Vojislav Koštunica imenovan je na sednici Vlade za predsednika, a potpredsednik Vlade Miroljub Labus za potpredsednika Republičkog saveta za evropske integracije. Na sednici je usvojena i informacija o potrebi uspostavljanja mehanizma praćenja usklađivanja zakona Republike Srbije sa propisima Evropske unije.

11. jun – U Luksemburgu potpisan memorandum zemalja Zapadnog Balkana, dve evropske banke, Evropske unije i UNMIK-a o uspostavljanju u Beogradu regionalnog centra REBIS-a, projekta obnove saobraćajne mreže na Balkanu.

15. jun – Bugarska je zatvorila poslednja dva poglavlja u pregovorima o pridruživanju

Evropskoj uniji. Očekuje se da Bugarska, zajedno sa Rumunijom koja bi trebalo da završi pregovore sa EU-om do kraja godine, potpiše sporazum o pridruživanju EU-u u prvoj polovini 2005, na osnovu kojeg bi se obe zemlje pridružile Uniji 2007.

17-18. jun – Evropski savet u Briselu usvojio Evropski ustav i, između ostalog, odlučio da Hrvatska postane zvanični kandidat za članstvo u EU-u.

23. jun – Osnovan Fond za reformu sistema odbrane SCG. Cilj Fonda je da obezbedi sredstva za podsticanje i podršku reforme, kao i za funkcionisanje sistema odbrane. Sredstva fonda čini imovina državne zajednice i imovina koju su ustupile države članice, u skladu sa Zakonom za sprovođenje Ustavne povelje.

28-29. jun – Na Samitu NATO-a u Istanbulu lideri država članica odlučili da Alijansa do kraja godine okonča misiju SFOR-a u BIH (EU će preuzeti dalju vojnu misiju), da pomogne prelaznoj vladi u Iraku kroz obuku snaga bezbednosti, kao i da proširi mirovnu misiju u Avganistanu.

30. jun – Glavni tužilac Haškog tribunala Karla del Ponte je, podnoseći Savetu bezbednosti

UN-a izveštaj o radu, optužila Srbiju i Crnu Goru zato što ne saraduje sa Tribunalom i što pruža utočište optuženima za ratne zločine. Del Ponteova tvrdi da najmanje 15 od 20 optuženika koji su još na slobodi žive u SCG, uključujući i generala Ratka Mladića.

– Visoki predstavnik međunarodne zajednice Pedi Ešdaun smenio je 60 funkcionera Republike Srpske, uključujući predsednika Narodne skupštine RS i ministra unutrašnjih poslova RS, optužujući ih za nesaradnju sa Haškim tribunalom. Evropski savet je za budućeg predsednika

– Evropske komisije nominovao portugalskog premijera Hozea Maunela Baroza.

JUL 2004 .

4. jul – Predstavnici SCG, Hrvatske, BIH, Makedonije i Albanije dogovorili se u Tirani o osnivanju regionalnog foruma Inicijative za migraciju, azil i povratak izbeglica.

8. jul – Predstavnici Evropske komisije zvanično predali Savetu ministara SCG dokument Evropsko partnerstvo za Srbiju i Crnu Goru. Dokument sadrži listu prioriteta koje SCG treba da ispuni u približavanju EU-u.

NATO: kratka istorija

1949: 12 zemalja Zapadne Evrope i Amerike osnovalo NATO.

1955: Nakon ulaska Nemačke u NATO, SSSR sa saveznicima iz istočne Evrope stvara Varšavski pakt.

1966: Francuska se povlači iz jedinstvene vojne komande, u znak protesta protiv američke dominacije u organizaciji.

1990: Nakon propasti komunističkih sistema širom istočne Evrope NATO i Varšavski pakt potpisuju Ugovor o konvencionalnim oružanim snagama u Evropi i daju Izjavu o nenapadanju.

1991: Varšavski pakt raspušten.

1992: NATO izražava spremnost da se angažuje u uspostavljanju mira na teritoriji bivše Jugoslavije.

1993: Francuska se vraća u jedinstvenu vojnu komandu Alijanse.

1994: Kroz program Partnerstvo za mir istočnoevropskim državama ponuđena tešnja saradnja ali i perspektiva članstva.

1995: Prva vojna operacija u istoriji NATO-a: bombardovanje položaja bosanskih Srba. Posle Dejtonskog ugovora NATO šalje desetine hiljada vojnika (IFOR) da uspostave mir.

1997: SFOR zamenjuje IFOR 1997, a Rusija posle protivljenja pristaje na proširenje NATO-a.

1999: Prvo 12. marta Češka Mađarska i Poljska postaju prve članice iz ranijeg neprijateljskog vojnog bloka, a onda 24. marta NATO počinje jedanaestonedeljno bombardovanje SR Jugoslavije bez odobrenja UN-a, zbog nasilja nad albanskim stanovništvom na Kosovu.

2001: Teroristički napadi na Njujork i Vašington 11. septembra proglašeni su (prvi put u istoriji Alijanse) od strane NATO-a kao

PREDSTAVNICI SEDAM NOVIH ČLANICA NATO-a

napad na sve članice (po članu 5. Vašingtonskog ugovora), ali SAD ipak same – bez NATO-a – vode rat u Avganistanu.

2002: U maju formiran Savet NATO–Rusija, sa jednakim pravom Rusije u borbi protiv terorizma i protiv sličnih bezbednosnih pretnji. U novembru, na samitu u Pragu, sedam zemalja pozvano da se pridruži, što se i ostvarilo krajem marta 2004.

2003: U junu reorganizovana vojna struktura NATO-a, kako bi se omogućilo lakše slanje fleksibilnijih vojnih snaga po svetu, a u septembru NATO preuzeo kontrolu nad ISAF-om (međunarodnim vojnim snagama) u Avganistanu, u prvoj operaciji takve vrste van Evrope. U oktobru NATO je stvorio sopstvene snage za brzo reagovanje, od prvih 9000 od predviđene 21.000 vojnika.

2004: U januaru Jap de Hop Shefer nasleđuje Džordža Robertsona na mestu Generalnog sekretara NATO-a, a krajem marta sedam država srednje i istočne Evrope pridružuju se Alijansi.

VOJSKA U BROJKAMA

NAJVEĆI VOJNI BUDŽETI

Zemlja	Vojni budžet (u milijardama USD)
SAD	399.1
Rusija	65.0
Kina	47.0
Japan	42.6
Velika Britanija	38.4
Francuska	29.5
Nemačka	24.9
Saudijska Arabija	21.3
Italija	19.4
Indija	15.6

Izvor: Center for Defense Information (2003)

NAJVEĆE ARMIIJE

Zemlja	Broj vojnika
Kina	2.810.000
Rusija	1.520.000
SAD	1.366.000
Indija	1.303.000
Južna Koreja	683.000
Pakistan	612.000
Turska	610.000
Iran	513.000
Vijetnam	484.000
Egipat	448.000

VOJNI BUDŽET I BRUTO DRUŠTVENI PROIZVOD

Zemlja	Vojni budžet kao % BDP
Severna Koreja	33.9% (2002)
Mali	15% (2002)
Saudijska Arabija	13% (2000)
Etiopija	12.6% (2000)
Oman	12.2% (2001)
Eritreja	12% (2002)
Katar	10% (2000)
Izrael	8.75% (2002)
Jordan	8.6% (2001)
Maldivi	8.6% (2002)

Izvor: CIA World Fact, decembar 2003

UNIFORMISANI I CIVILI

Na svakih 1000 građana dolazi sledeći broj vojnika

ALBANIJA	15,07
GRČKA	14,90
HRVATSKA	13,79
BUGARSKA	10,61
RUMUNIJA	9,29
BELORUSIJA	8,04
SLOVAČKA	7,18
FINSKA	6,16
ŠVEDSKA	5,96
NORVEŠKA	5,93

Pojmovnik EU i evropskih integracija

NAC (North Atlantic Council – Severnoatlantski savet) – najviši organ NATO-a kojim predsedava Generalni sekretar NATO-a. Sastaje se redovno na nivou ambasadora, najmanje dva puta godišnje na nivou ministara spoljnih poslova i odbrane, a ponekad i na nivou šefova država ili vlada.

EAPC (Euro Atlantic Partnership Council – Evroatlantski partnerski savet) – forum za saradnju članica NATO-a i njihovih partnera – članica Partnerstva za mir. EAPC je osnovan 1997. godine, odnosno tada je zamenio NACC (*North Atlantic Cooperation Council*), Severnoatlantski savet za saradnju, koji je bio osnovan 1991. sa istim ciljem.

SACEUR i SACLANT (Supreme Allied Commander Europe i Supreme Allied Commander Atlantic) – Najviši zajednički zapovednik NATO-a za Evropu, odnosno za Atlantik, u okviru jedinstvene vojne strukture Alijanse. Sedište prvog ima skraćenicu **SHAPE** i nalazi se u Monsu (Belgija), a sedište drugog – **ACLANT** – nalazi se u Norfolku (Virdžinija, SAD).

Sredozemni dijalog (Mediterranean Dialogue) – U dijalog o bezbednosnim i političkim pitanjima, kao svojevrsni vid saradnje sa ovim regionom, koji je NATO pokrenuo 1994. godine, uključene su sledeće zemlje Sredozemlja: Alžir, Egipat, Izrael, Jordan, Mauritanija, Maroko i Tunis.

ESDI (European Security and Defence Identity – Evropski bezbednosni i odbrambeni identitet) – identitet evropskih članica NATO-a koji se izgrađuje unutar Severnoatlantskog saveza u skladu sa potrebama tih evropskih država, ali ne i protiv interesa NATO-a. Na osnovu novijih dokumenata Evropske unije i NATO-a o njihovim međusobnim odnosima, ESDI predviđa upotrebu kapaciteta NATO sredstava (ljudi, naoružanje...) od strane Evropske unije u humanitarne svrhe, odnosno za smirivanje kriza na teritoriji Evrope, u koje NATO kao celina ne želi da se meša. ESDI je važan iz još dva razloga: prvo, zato što naglašava potrebu da se evropske članice NATO-a, koje nisu članice EU-a, više angažuju unutar ove inicijative, i drugo, zato što se i preko njega insistira na bržem razvoju oružanih snaga i naoružanja u Evropi, da bi se smanjila razlika u odnosu na SAD.

Evropa na mreži

O Partnerstvu za mir i NATO-u treba prvo da se obavestite na samom sajtu **Severnoatlantskog saveza**, koji izgleda dobro, ali ne baš kao da pripada najvećoj sili na planeti (www.nato.int, za Partnerstvo: www.nato.int/issues/pfp/index.html). Kao i druge međunarodne organizacije danas, i NATO ima bezbroj skraćenicu za svoje organe, programe... a ključ za njihovo odgo-netanje treba potražiti u *Priručniku za NATO* (www.nato.int/handbook). Na 530 strana (u poslednjem štampanom izdanju od pre tri godine) ova knjiga takođe ima sve što treba da znate o NATO-u, a još je bolje koristiti internet izdanje, jer se ono stalno obnavlja i proširuje.

Od mnoštva internet mesta sa informacijama i analiza-ma o bezbednosti i međunarodnim odnosima ovde preporučujemo tri. Prvo od njih je **Mreža za međunarodne odnose i bezbednost** (ISN – 80 partnera po svetu, više od 40 zaposlenih!), zaista koristan doprinos neutralne Švajcarske članstvu u PzM (www.isn.ch). Tu možete pronaći "što vam srce ište", uključujući datoteke, nove i stare studije, a sve uz pomoć pretraživača koji zaista radi. Druga preporuka odnosi se na ugledni istraživački institut **SIPRI** (što je engleska skraćenicu za **Stokholmski međunarodni institut za istraživanje mira**), www.sipri.org. Pre mesec dana objavljen je njihov trideset peti po redu godišnjak (sa najnovijim podacima o naoružanju, bezbednosti...) od kojeg ćete – osim ako ne platite – moći da vidite samo rezimee poglavlja koja pišu vodeći stručnjaci iz celog sveta.

Institucija sličnog renomea je **Međunarodni institut za strateške studije** iz Londona (www.iiss.org). Da informacije o bezbednosti i vojsci mnogo koštaju i da – još važnije – privatni sektor ovde uveliko parira državnom, uveriće vas još jedan engleski paket ažurnih analiza i pouzdanih informacija o ovim temama – famozni **Jane's** (www.janes.com).

O tekućim reformama bezbednosnog sektora, i to u našoj, u okolnim i sličnim zemljama, preporučujemo **Ženevski centar za demokratsku kontrolu oružanih snaga** (www.dcaf.ch – poznat zbog skraćenicu kao "Dikaf", izvinjavamo se ljubiteljima prave kafe) i holandski **Centar za evropske bezbednosne studije** (<http://odur.let.rug.nl/cess>). Najlakše je, na kraju, preporučiti domaći sajt; to je, naravno, beogradski **Centar za civilno-vojne odnose** (www.ccmr-bg.org).

Beogradski centar za evropske integracije (BeCEI) okuplja domaće i strane stručnjake koji se bave istraživanjima, obrazovanjem i izdavaštvom u oblasti političkih, bezbednosnih i ekonomskih reformi, neophodnih za evropske integracije naše zemlje.

e-mail: info@becei.org, **web:** <http://www.becei.org>

Kontakt: dr Jovan Teokarević, direktor

Fondacija "Friedrich Ebert" je institucija koja daje doprinos razvoju pluralizma, pravne države, socijalne pravde i nenasilnom rešavanju konflikata u državi i društvu. Transformacija društva i razvoj demokratije, unutrašnji i spoljni procesi integracije Srbije, pravne, ekonomske i socijalne reforme oblasti su delovanja beogradske kancelarije ove Fondacije.

e-mail: fes.bgd@fes.org.yu, **web:** www.fes.org.yu

Kontakt: Dr Heinrich Sassenfeld, koordinator projekta za Srbiju i Crnu Goru

Mesečnik "Evropski forum" je izdanje **Beogradskog centra za evropske integracije** i redovni je dodatak nedeljnika "Vreme".

Osnovale su ga u januaru 2003. godine tri nevladine organizacije: Pax Christi Holandija, BeCEI i Centar za razvoj Srbije.

Urednici: Aleksandra Mijalković i dr Jovan Teokarević

Adresa: Vitanovačka 23, 11000 Beograd, Srbija i Crna Gora

Tel/fax: 011-464-180, **e-mail:** info@evropskiforum.net, www.evropskiforum.net

Ovaj broj je objavljen uz finansijsku pomoć Fondacije "Friedrich Ebert"

Štampa: Rotografika, Subotica